

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬСКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

ПРАВА ЛЮДИНИ В ПРОЦЕСІ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ВІЙНИ: РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ 2024

Права людини в процесі подолання наслідків війни: результати опитування 2024

Автори: **Денис Кобзін, Андрій Черноусов, Світлана Щербань**

Редагування: **Мирослав Лаврінок**

Верстка та дизайн: **Максим Афанасьєв**

Публікацію підготовлено громадською організацією «Харківський інститут соціальних досліджень» за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Права людини в дії», що впроваджується УГСПЛ.

Погляди та інтерпретації, представлені у цій публікації, не обов'язково відображають погляди USAID, Уряду США. Відповідальність за вміст публікації несуть виключно автори та УГСПЛ.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬСЬКА
ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

У світі, USAID є однією з провідних установ у сфері розвитку, яка виконує роль каталізатора цих процесів та допомагає досягати позитивних результатів. Діяльність USAID є проявом доброчинності американського народу, а також підтримує просування країн-отримувачів допомоги до самостійності та стійкості та сприяє забезпеченню національної безпеки та економічного добробуту США. Партнерські стосунки з Україною USAID підтримує з 1992 року; за цей час, загальна вартість допомоги, наданої Україні з боку Агентства, склала понад 9 млрд. доларів США. До поточних стратегічних пріоритетів діяльності USAID в Україні належать зміцнення демократії та механізмів досконалого врядування, сприяння економічному розвитку та енергетичній безпеці, вдосконалення систем охорони здоров'я та пом'якшення наслідків конфлікту у східних регіонах. Для того, щоб отримати додаткову інформацію про діяльність USAID, просимо Вас звертатися до Відділу зв'язків з громадськістю Місії USAID в Україні за тел. +38 (044) 521-57-53. Також пропонуємо завітати на наш вебсайт: <https://www.usaid.gov/ukraine>, або на сторінку у Фейсбук: <https://www.facebook.com/USAIDUkraine>.

ЗМІСТ

Ключові висновки	4
Методологія	8
Інформація про опитаних	9
Потреби та можливості допомоги постраждалим від війни	11
Досвід внутрішнього переміщення	22
Ставлення до жителів тимчасово окупованих територій.....	25
Обізнаність та оцінювання висвітлення інформації про ТОТ та війну.....	28
Ставлення до колабораціонізму	30
Думка населення щодо репарацій.....	33

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

Потреби та можливості допомоги постраждалим від війни

- Переважна більшість респондентів (78 %) вважають себе та свою сім'ю постраждалими або радше постраждалими від російсько-української війни.
- Найчастіше опитані зазначали, що через війну отримали психічні травми (39 %); в них загострилися хронічні або з'явилися нові захворювання (19 %); втратили роботу, бізнес (18 %); були вимушені покинути свою оселю (16 %) або населений пункт/регіон, де проживали (15 %).
- Майже кожен другий респондент відзначив, що нічого не потребує у зв'язку з війною (46 %). Інші найчастіше зазначали, що потребують грошової допомоги (21 %), психологічної допомоги та реабілітації (17 %) та медичної допомоги, в тому числі догляду за хворими (11 %).
- Порівнюючи наявні потреби, а також легкість знаходження інформації про їх задоволення та доступність отримання відповідної допомоги, слід зазначити, що ключові потреби, на думку більшості громадян, можна задовольнити. Водночас потреби, з якими стикається обмежене коло постраждалих від війни, задовольнити важче, зокрема це стосується відшкодування збитків, відновлення втраченого майна, розшуку та повернення родичів тощо.
- Здебільшого громадяни дізнаються про послуги для постраждалих від війни з декількох джерел одночасно. Найпопулярніші джерела інформації: інтернет (56 %); канали/групи в месенджерах (Viber, WhatsApp, Telegram) (48 %) та соціальні мережі (Instagram, Facebook, Twitter) (47 %).
- 21 % респондентів вказали як життєво важливу потребу в гуманітарній допомозі, ще 24 % відзначили, що це радше важливо.
- До необхідних змін в наданні гуманітарної допомоги постраждалим від війни абсолютна більшість відносить зручнішу доставку гуманітарної допомоги для маломобільних груп населення та людей з інвалідністю (94 %); покращення контролю над зловживаннями гуманітарною допомогою (94 %) та покращення доступу до допомоги в малих та віддалених громадах (92 %).
- Майже половина українців (47 %) дуже погано або радше погано оцінюють роботу держави з надання допомоги постраждалим від війни. Натомість дуже добру або радше добру оцінку цій роботі надають 37 % опитаних.
- 24 % опитаних отримували допомогу як постраждалі внаслідок війни. Найчастіше опитані отримували допомогу від міжнародних організацій (59 %) та державних органів (47 %). Кожному четвертому постраждалому допомогла місцева влада (26 %). 20 % опитаних допомогли волонтери. Постраждалі найчастіше отримували грошову допомогу (77 %) та продукти харчування (66 %). Кожен третій отримував засоби гігієни та засоби для прання (33 %).

Досвід внутрішнього переміщення

- Більшість опитаних українців (73,3 %) не мають досвіду вимушеного переміщення внаслідок війни. Водночас інші 27 % покинули свої домівки через війну.
- 78 % ВПО не стикалися зі зневажливим ставленням до них з боку представників місцевої громади. Ті 22 % ВПО, які стикалися з дискримінацією через переміщення, зазначили, що у 9 % це відбувалося при отриманні соціальної допомоги та соціальних послуг; у 6 % – при оренді/купівлі житла, у 5 % – у побутових відносинах з родичами, сусідами і так само – при пошуку роботи та під час медичного обслуговування.
- Більшість ВПО (79 %) цікавить життя приймаючої громади, причому 41 % з них беруть активну участь у її житті.
- Готовність повернутися до того місця, де проживали до війни, висловила майже половина опитаних (47 %). З них 23% респондентів у якості умови повернення назвали припинення війни, 20 % – припинення бойових дій в їх регіоні, 4 % – після відшкодування втраченого майна. 9% українців зазначили, що взагалі не мають наміру повертатися туди, де жили.

Ставлення до жителів тимчасово окупованих територій

- Більшість опитаних (57 %) зазначили, що ставляться до жителів ТОТ добре, зі співчуттям. 15 % вказали, що їх ставлення радше добре, ніж погане. Лише 6 % респондентів відзначили категорично негативне ставлення, ще 7 % виразили відносно негативне ставлення до жителів ТОТ.
- Майже половина українців (47 %) не схвалюють отримання паспортів РФ мешканцями ТОТ. Разом з тим 21 % ставляться до таких людей дуже добре, зі співчуттям, ще 11 % – радше добре, ніж погано. 21 % відповідей є неоднозначними, людям важко відповісти на це питання.
- Водночас на уточнююче питання щодо оцінки примусу в отриманні російських паспортів лише 10 % відповіли, що люди мають вибір – брати російський паспорт чи ні. На питання щодо ризиків при відмові від громадянства РФ лише 3 % опитаних зазначили, що ризиків немає. Більшість (64 %) погоджуються із наявністю ризиків для життя і здоров'я громадян України на ТОТ у зв'язку з відмовою від російського громадянства. Ще 17 % респондентів вбачають в такій відмові загрозу для отримання життєво важливих послуг.
- Ставлення до росіян, які оселились на окупованих територіях, у абсолютної більшості опитаних є вкрай негативним. 45 % респондентів висловилися за їх депортацію, 31 % – виступили за необхідність їх судити. 12 % зазначили, що треба дати їм можливість поїхати самим.

Обізнаність та оцінювання висвітлення інформації про ТОТ та війну

- Абсолютна більшість українців так чи інакше цікавляться інформацією про тимчасово окуповані території (74 %), причому 43 % з них роблять це постійно.

- Ключовими джерелами інформації про те, що відбувається на тимчасово окупованих територіях, для українців є соціальні мережі (46 %), телебачення (38 %), Ютуб (33 %) та спілкування з родичами і знайомими (31 %).
- Також більшість українців (71 %) вважає, що після закінчення війни потрібно з'ясувати всі обставини різних подій, що мали місце під час війни та після її закінчення.
- 30 % опитаних задоволені висвітленням ходу війни в національних медіа, проте більшість (56 %) категорично незадоволені тим, як це відбувається. Задоволеність інформацією про війну в Україні в міжнародних медіа приблизно на такому ж рівні (28 %), з тією різницею, що близько третини українців (32 %) не слідкують за міжнародними ЗМІ. Ще менше слідкують за російськими медіа – 59 % заявили, що не слідкують за ними. Лише 1 % українців задоволені висвітленням ходу війни в російських ЗМІ.

Ставлення до колабораціонізму

- Абсолютна більшість респондентів (86 %) так чи інакше погоджуються з необхідністю притягнення до кримінальної відповідальності за співпрацю з росіянами на ТОТ.
- На думку опитаних, співпрацею з окупаційними адміністраціями, за яку має бути кримінальна відповідальність, можна вважати зайняття керівних (71 %) або будь-яких (61 %) посад в так званих органах влади на тимчасово окупованих територіях; службу в так званих правоохоронних, судових органах на тимчасово окупованих територіях (67 %) та строкову військову службу на тимчасово окупованих територіях (59 %). Лише 7 % опитаних вважають, що кримінальна відповідальність може настати просто за проживання на ТОТ.
- На думку учасників опитування, ті, хто працювали на керівних посадах (51 % підтримують це) або на будь-яких посадах (47 %) в окупаційних адміністраціях або органах так званої влади на тимчасово окупованих територіях, не мають права займати певні посади в майбутньому. 35 % респондентів погоджуються, що ті, хто організували освітній процес відповідно до російських стандартів, мають бути обмежені в доступі до роботи, пов'язаної з освітою. 34 % опитаних вказали, що всім мешканцям ТОТ треба буде пройти процедуру підтвердження громадянства України. Загальне обмеження в реалізації деяких прав (наприклад, виборчих) всіх мешканців ТОТ підтримують лише 16 % респондентів. 22 % опитаних вважають, що не повинно бути жодних обмежень у правах (22 %).
- Найбільше респондентів погоджуються, що амністії підлягають представники і представниці таких професій, як працівники медичних закладів (53 %); працівники закладів соціальної сфери (46 %); підприємці, працівники сфери послуг (43 %); працівники закладів освіти (42 %). Найменше, на думку респондентів, заслуговують амністії службовці так званих правоохоронних, судових органів (19 %); керівники органів самоорганізації населення (20 %) та посадовці так званих органів влади (21 %).

Думка населення щодо репарацій

- Більшість респондентів (61 %) висловили зневіру щодо можливості отримання репарацій з боку Росії. Ще 26 % вважають, що така можливість існує, проте лише в довгостроковій перспективі.
- Українці розраховують одразу на декілька джерел надходження коштів на відшкодування збитків, заподіяних країні під час війни. Передусім це заарештовані російські активи (47 %), допомога від країн Європи (48 %), допомога від міжнародних організацій (44 %) та допомога від США (39 %).
- 42 % висловилися щодо необхідності спрямування отриманих на відшкодування збитків коштів на відновлення економіки. Значно менше респондентів (23 %) виступили за використання цих коштів на відбудову житлового фонду та громадської інфраструктури, в той час як 18 % підтримали їх спрямування на напрямок зміцнення обороноздатності.

МЕТОДОЛОГІЯ

Термін проведення: збір даних відбувся з 21 лютого по 10 березня 2024 року.

Методологія: кількісне стандартизоване опитування жителів України у віці 18 років і старше методом особистих інтерв'ю в техніці віч-на-віч (F2F) за допомогою планшетів і комп'ютерної платформи «Lemur» (TAPI) за місцем проживання респондентів.

Генеральна сукупність: доросле населення України. До вибірки не включалися жителі територій, які тимчасово не контролюються владою України, а також опитування не проводилося з громадянами, які виїхали за кордон після 24 лютого 2022 року.

Обсяг реалізованої вибіркової сукупності: 2116 респондентів.

Дизайн вибірки: вибірка маршрутна комбінована — ймовірнісна на щаблі вибору населених пунктів і стартових адрес для маршрутів, квотна на щаблі вибору респондента за місцем проживання (за статево-віковими квотами). Вибірка пропорційно стратифікована за регіонами України (Центр / Північ / Захід / Схід / Південь / м. Київ) та типом населених пунктів (обласні центри / інше міське населення / сільське населення). Вибірка репрезентує основні соціально-демографічні характеристики генеральної сукупності. Статистичною базою для стратифікації і квот є дані Державної служби статистики України на початок 2022 року. Статистична помилка з імовірністю 0.95 для даних одномірних розподілів не перевищує 2.1%¹.

---

¹ Теоретична похибка без урахування вибіркового дизайн-ефекту.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОПИТАНИХ

- До опитування долучилися 55 % жінок та 45 % чоловіків.
- Серед опитаних 17 % – люди у віці 18-30 років; 45 % – у віці 31-54 роки; 38 % – старші за 55 років.

Рис.1. Стать (у % до опитаних)

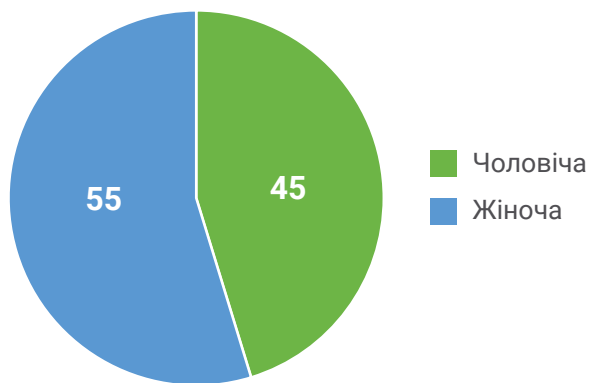
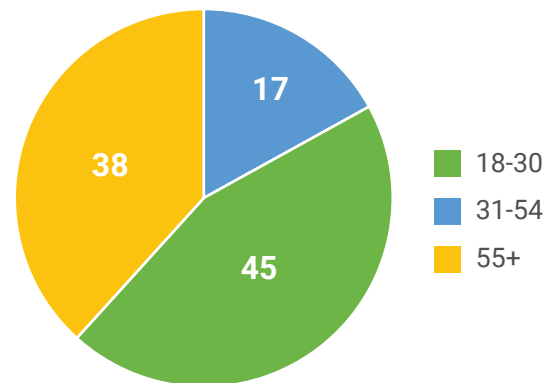

Рис. 2. Вік (у % до опитаних)

- 29 % респондентів проживають в обласних центрах; 39 % – в містах в області та 32 % – в селах та селищах. По регіонах проживання розподіл наступний: Схід – 33 %, Захід – 25 %, Південь – 11 %, Північ – 12 %, Центр – 12 % та м. Київ – 7 %.
- 54 % опитаних спілкуються виключно українською мовою. 35 % зазначили, що спілкуються і українською, і російською мовами. 10 % вказали, що спілкуються виключно російською мовою.

Рис.3. Місце проживання (у % до опитаних)

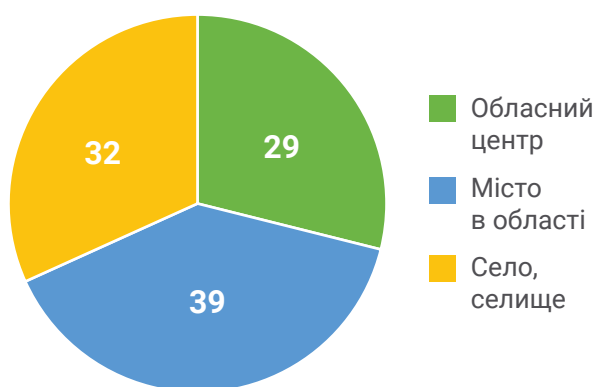
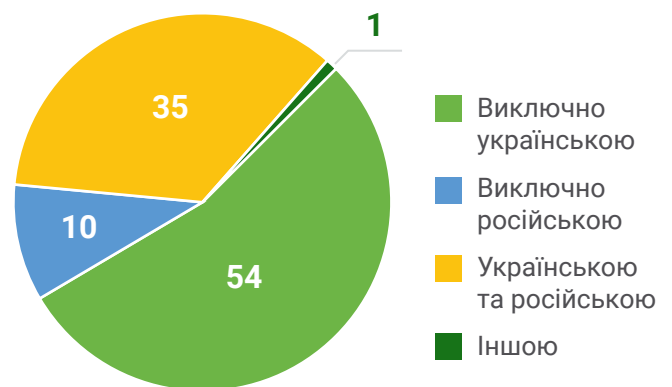
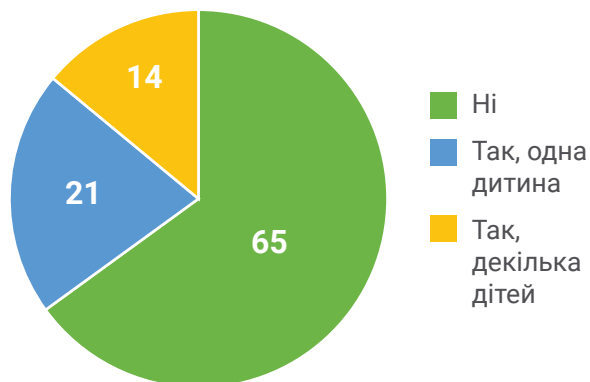

Рис.4. Мова спілкування (у % до опитаних)

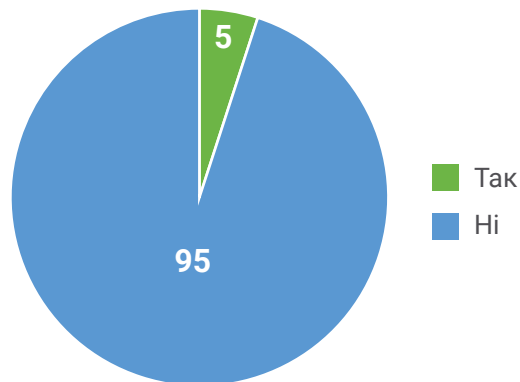

- У 65 % відсотків опитаних немає неповнолітніх дітей. 21 % заявили про наявність однієї неповнолітньої дитини, 14 % мають декілька неповнолітніх дітей.
- 5 % респондентів служать в Силах безпеки і оборони.

Рис.5. Наявність неповнолітніх дітей
(у % до опитаних)

Рис.6. Служба у Силах безпеки і оборони
(у % до опитаних)

- 39 % опитаних в цілому вважають, що їм достатньо доходів для життя, але їх не вистачає для придбання цінних речей. 26 % відзначили, що коштів вистачає на харчування, але виникають труднощі з придбанням одягу або взуття. 16 % перебувають на межі бідності, оскільки іноді грошей недостатньо навіть на харчування. 14 % вважають себе матеріально стабільними, якщо не йдеться про придбання житла, дорогого автомобіля тощо. 4 % респондентів відповіли, що не мають жодних матеріальних труднощів.

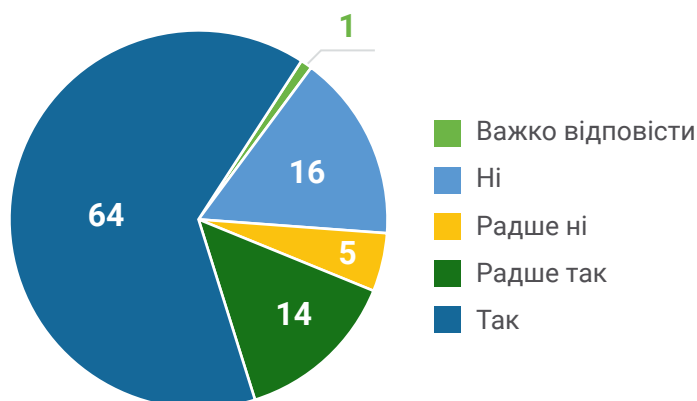
Рис.7. Оцінка матеріального стану сім'ї (у % до опитаних)

ПОТРЕБИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ВІЙНИ

Переважає більшість респондентів (78 %) вважають себе та свою сім'ю постраждалими або радше постраждалими від російсько-української війни (лютий 2014 року – по теперішній час). Лише кожен п'ятий українець (21 %) не зазнав або радше не зазнав впливу війни на собі та своїй сім'ї.

Рис.8. Самооцінка того, чи постраждав респондент або його сім'я від російсько-української війни (лютий 2014 року – по теперішній час) (у % до опитаних)

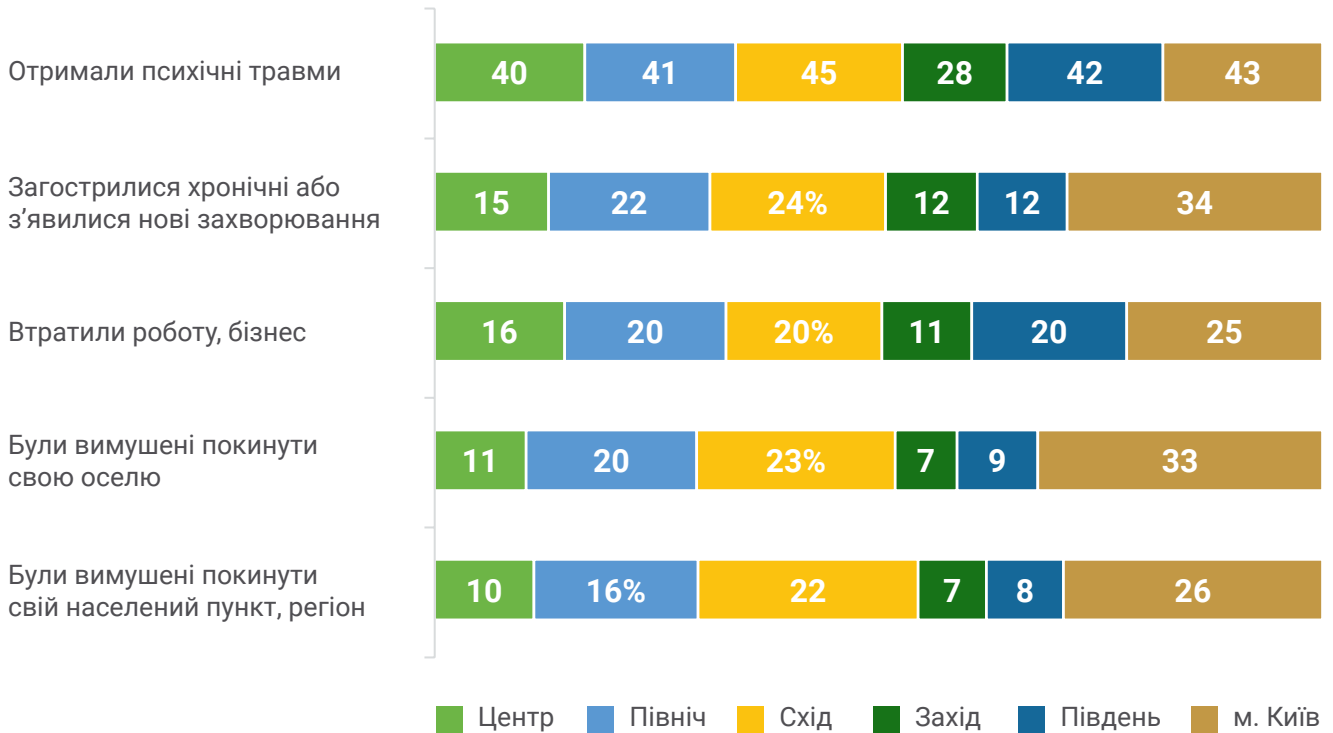
За результатами опитування, найбільше людей зазначили, що через війну отримали психічні травми (39 %); в них загострилися хронічні або з'явилися нові захворювання (19 %); втратили роботу, бізнес (18 %); були вимушені покинути свою оселю (16 %) або населений пункт/регіон, де проживали (15 %).

Табл.1. Шкода, яку зазнало населення України через війну (у % до відповідей)

Отримав (-ла) психічні травми	39
Ніякої	25
Загострилися хронічні або з'явилися нові захворювання	19
Втратив (-ла) роботу, бізнес	18
Був (була) вимушений (-а) покинути свою оселю	16
Був (була) вимушений (-а) покинути населений пункт, регіон, де проживав (-ла)	15
Розлучився (-лась) з сім'єю як наслідок служби члена сім'ї в силах безпеки і оборони або переселення закордон	13
Загинули родичі	10
Втратив (-ла) нерухоме майно (квартира, будинок)	8
Інше	5
Втратив (-ла) рухоме майно (автомобіль, коштовні речі)	4
Перебував (-ла) під окупацією	4
Отримав (-ла) фізичні травми, поранення	3
Родичі пропали безвісти	3
Родичі перебувають у полоні	2

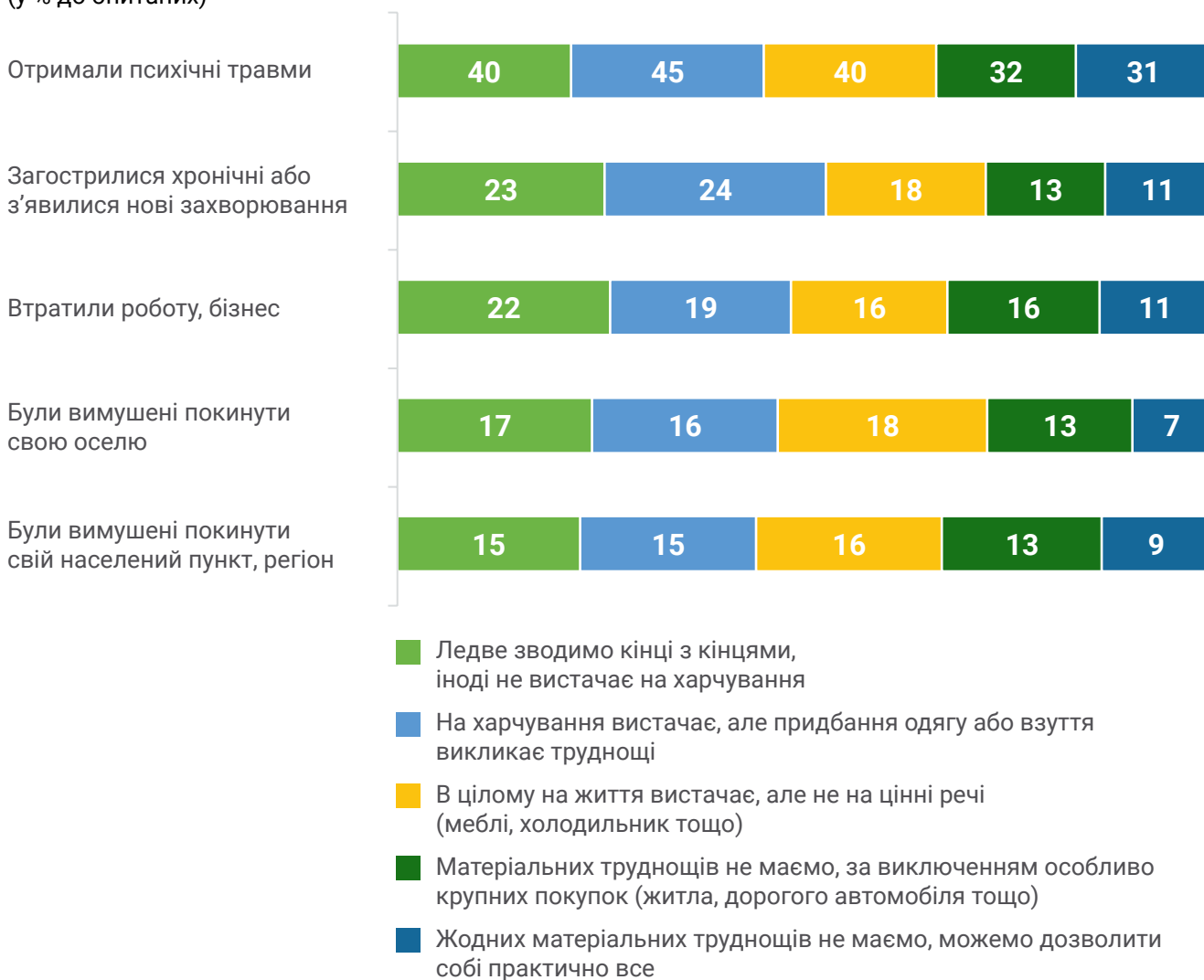
Від психічних травм постраждали майже всі регіони рівномірно, лише жителі Заходу дещо в меншій мірі вказували на такий наслідок війни. Хронічні хвороби найбільше загострилися у м. Київ, на Півночі та на Сході. Втрату роботи або бізнесу найменше відчували жителі Центру та Заходу.

Рис.9. Основні наслідки, які зазнало населення різних регіонів через війну (у % до опитаних)

Також на наявність негативних наслідків війни певною мірою впливає матеріальний стан. Так, люди з більш низьким матеріальним станом мають більшою мірою проблеми із здоров'ям та роботою, ніж люди середнього або високого достатку.

Рис.10. Основні наслідки, яких зазнало населення з різним матеріальним станом через війну
(у % до опитаних)

Також слід зазначити, що на хронічні хвороби та психічні травми переважно скаржилися жінки, а також люди середнього (31-54 роки) та старшого віку (більше 55 років).

Майже кожен другий респондент відзначив, що нічого не потребує у зв'язку із війною (46 %). Опитані також зазначали, що потребують грошової допомоги (21 %); психологічної допомоги, реабілітації (17 %) та медичної допомоги (в тому числі догляду за хворими) (11 %). Найбільше грошової та медичної допомоги, а також фізичної реабілітації та допоміжних засобів потребують люди старші за 55 років.

Кожен десятий учасник опитування був би радий допомозі із працевлаштуванням (10 %). 8 % зазначили, що мають потребу у харчах.

ВПО зазначили значно більшу кількість потреб – 76 % переміщених осіб в тій чи іншій мірі потребують певної допомоги. Ключові потреби такі самі, як і у всього населення України: гроші (43 %), психологічна допомога та реабілітація (27 %) та медична допомога (18 %). Водночас ВПО дещо більше за інших потребують допомоги з харчуванням (18 %), з відновленням справедливості та відшкодуванням збитків (22 %), допомоги з відновленням втраченого майна (19 %), з юридичним оформленням шкоди, отриманої в ході війни та допомоги з поселенням (12 %).

Табл.2. Потреби населення та окремо ВПО у зв'язку із війною (у % до відповідей)

	Усі опитані	ВПО
Нічого не потребую	46	24
Грошова допомога	21	43
Психологічна допомога та реабілітація	17	27
Медична допомога (в тому числі догляд за хворими)	11	18
Допомога з працевлаштуванням	10	14
Допомога з харчуванням	8	18
Відновлення справедливості та відшкодування збитків	7	22
Фізична реабілітація та допоміжні засоби	5	9
Допомога з розшуком та поверненням родичів (зокрема, депортованих, взятих у полон)	4	3
Допомога з відновленням втраченого майна	4	19
Юридична допомога в спілкуванні з державними органами	4	8
Допомога з освітою дітей та доглядом за дітьми	4	9
Допомога з поселенням, пошуком місця для проживання	3	12
Допомога речами	3	9
Освітня допомога (отримання нової професії, кваліфікації)	3	8
Юридичне оформлення шкоди, отриманої в ході війни	3	12
Допомога з документами (відновлення, отримання)	2	6
Допомога у зв'язку з мобілізацією (демобілізацією)	2	2
Юридична допомога в суді	2	4
Інше	2	1
Допомога з переїздом	1	5

Найдоступнішими для постраждалих від війни респонденти вважають такі види допомоги: допомога з речами (69 %); допомога з харчуванням (67 %); медична допомога, в тому числі догляд за хворими (63 %); допомога з освітою дітей та доглядом за дітьми (59 %); психологічна допомога та реабілітація (55 %); грошова допомога (54 %); допомога з документами (54 %) та фізична реабілітація, допоміжні засоби (51 %). Найменш доступними, на думку учасників опитування, є допомога у зв'язку з мобілізацією (демобілізацією) – 21 %; відновлення справедливості та відшкодування збитків – 24 %; допомога з відновленням втраченого майна – 24 % і допомога з розшуком та поверненням родичів (зокрема, депортованих, взятих у полон) – 28 %.

Табл.3. Оцінка доступності допомоги для постраждалих від війни осіб (у % до опитаних)

	Доступні	Недоступні	Важко відповісти
Допомога речами	69	11	20
Допомога з харчуванням	67	14	19
Медична допомога (в тому числі догляд за хворими)	63	19	18
Допомога з освітою дітей та доглядом за дітьми	59	14	27
Психологічна допомога та реабілітація	55	20	25
Грошова допомога	54	23	23
Допомога з документами (відновлення, отримання)	54	12	34
Фізична реабілітація та допоміжні засоби	51	20	29
Допомога з поселенням, пошуком місця для проживання	48	24	28
Освітня допомога (отримання нової професії, кваліфікації)	47	17	36
Юридична допомога в спілкуванні з державними органами	45	22	33
Допомога з переїздом	43	22	35
Допомога з працевлаштуванням	41	33	26
Юридична допомога в суді	34	22	44
Юридичне оформлення шкоди, отриманої в ході війни	32	25	43
Допомога з розшуком та поверненням родичів (зокрема, депортованих, взятих у полон)	28	26	46
Інше	26	45	29
Відновлення справедливості та відшкодування збитків	24	37	39
Допомога з відновленням втраченого майна	24	36	40
Допомога у зв'язку з мобілізацією (демобілізацією)	21	23	56

При пошуку допомоги українцям, що постраждали від війни, найлегше знайти допомогу речами (67 % відзначили, що це легко); допомогу з харчуванням (67 %); медичну допомогу (59 %); допомогу з освітою дітей та доглядом за дітьми (59 %); психологічну допомогу та реабілітацію (54 %); допомогу з документами (53 %) та освітню допомогу (51 %). Відновлення справедливості та відшкодування збитків є доступним на думку третини українців (32%). Найважче отримати допомогу з відновленням втраченого майна (39 % відзначили, що це важко) та допомогу з розшуком та поверненням родичів (зокрема, депортованих, захоплених в полон) (38 %).

Табл.4. Оцінка того, наскільки легко дізнатися про допомогу для постраждалих від війни осіб
(у % до опитаних)

	Легко	Важко	Важко відповісти
Допомога з харчуванням	67	14	19
Допомога речами	67	13	20
Допомога з освітою дітей та доглядом за дітьми	59	16	25
Медична допомога (в тому числі догляд за хворими)	59	23	18
Психологічна допомога та реабілітація	54	22	24
Допомога з документами (відновлення, отримання)	53	20	27
Освітня допомога (отримання нової професії, кваліфікації)	51	19	30
Допомога з працевлаштуванням	50	30	20
Фізична реабілітація та допоміжні засоби	49	23	28
Грошова допомога	48	30	22
Юридична допомога в спілкуванні з державними органами	44	26	30
Допомога з поселенням, пошуком місця для проживання	44	32	24
Допомога з переїздом	41	28	31
Юридична допомога в суді	38	26	36
Відновлення справедливості та відшкодування збитків	32	32	36
Юридичне оформлення шкоди, отриманої в ході війни	32	32	36
Допомога у зв'язку з мобілізацією (демобілізацією)	28	26	46
Допомога з відновленням втраченого майна	27	39	34
Допомога з розшуком та поверненням родичів (зокрема, депортованих, захоплених у полон)	25	38	37
Інше	21	38	41

Порівнюючи наявні потреби, а також легкість знаходження інформації про їх задоволення та доступність отримання відповідної допомоги, слід зазначити, що ключові потреби, на думку більшості громадян, можна задовольнити. Водночас потреби, з якими стикається обмежене коло постраждалих від війни, задовольнити важче, зокрема відшкодування збитків, відновлення втраченого майна, розшук та повернення родичів тощо.

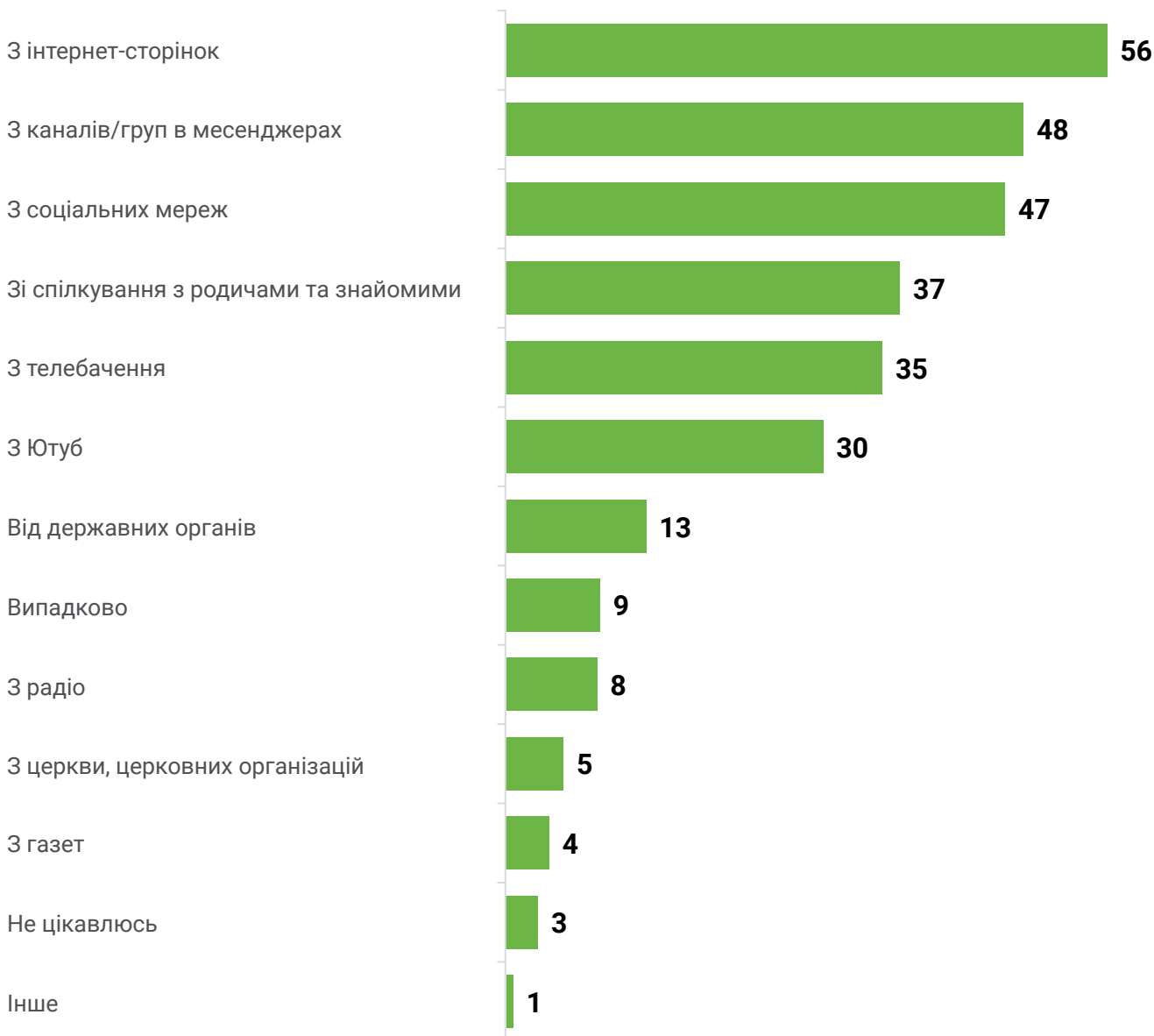
Табл.5. Порівняльна таблиця наявних потреб населення із легкістю знаходження інформації про допомогу і доступністю її отримання

	Потреби (у % до відповідей)	Легкість знаходження інформації про допомогу (у % до опитаних)	Доступність отримання допомоги (у % до опитаних)
Грошова допомога	21	48	54
Психологічна допомога та реабілітація	17	59	55
Медична допомога (в тому числі догляд за хворими)	11	59	63
Допомога з працевлаштуванням	10	50	41
Допомога з харчуванням	8	67	67
Відновлення справедливості та відшкодування збитків	7	32	24
Фізична реабілітація та допоміжні засоби	5	49	51
Допомога з розшуком та поверненням родичів (зокрема, депортованих, взятих у полон)	4	25	28
Допомога з відновленням втраченого майна	4	27	24
Юридична допомога в спілкуванні з державними органами	4	44	45
Допомога з освітою дітей та доглядом за дітьми	4	59	59
Допомога з поселенням, пошуком місця для проживання	3	44	48
Допомога речами	3	67	69
Освітня допомога (отримання нової професії, кваліфікації)	3	51	47
Юридичне оформлення шкоди, отриманої в ході війни	3	32	32
Допомога з документами (відновлення, отримання)	2	21	26
Допомога у зв'язку з мобілізацією (демобілізацією)	2	28	21
Юридична допомога в суді	2	38	34
Інше	2	21	26
Допомога з переїздом	1	41	43

Здебільшого громадяни дізнаються про послуги для постраждалих від війни з декількох джерел одночасно. Найпопулярніші джерела інформації: інтернет (56 %); канали/групи в месенджерах (Viber, WhatsApp, Telegram) (48 %) та соціальні мережі (Instagram, Facebook, Twitter) (47 %). Лише 3 % опитаних не цікавляться цією темою.

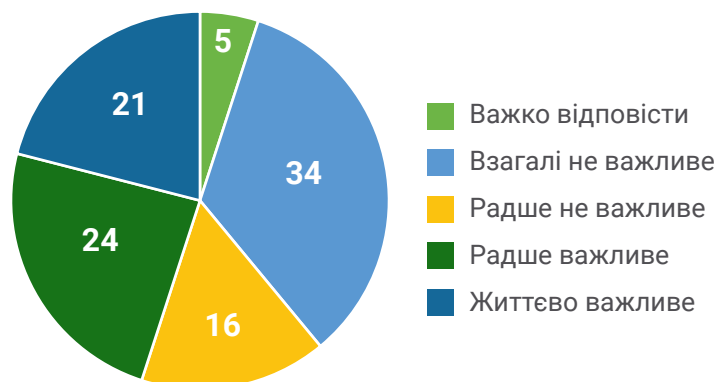
Люди старшого віку окрім використання інтернету (48 %), месенджерів (39 %) та соціальних мереж (38 %), також люблять отримувати інформацію з телевізора (50 %) та від родичів (41 %). Молоді люди і люди середнього віку надають перевагу онлайн-джерелам інформації.

Рис.11 Основні джерела інформації про послуги для постраждалих від війни (у % до відповідей)

Для кожного другого українця (50 %) неважливо або радше життєво неважливо отримання гуманітарної допомоги. Водночас, 21 % респондентів відзначили як життєво важливу потребу в гуманітарній допомозі, ще 24 % зазначили, що це радше важливо.

Рис.12. Важливість отримання гуманітарної допомоги для життя (у % до опитаних)

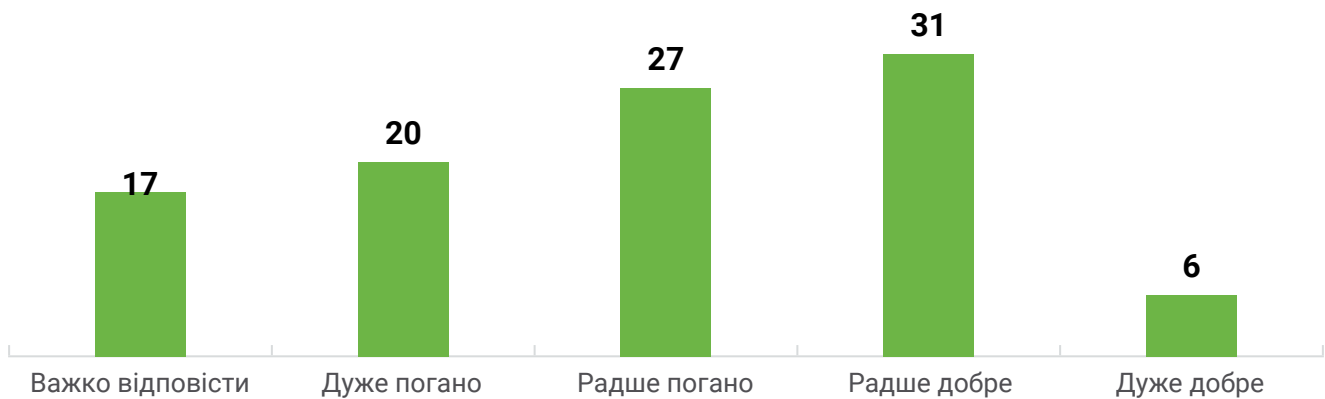
До необхідних змін в наданні гуманітарної допомоги постраждалим від війни абсолютна більшість відносить зручнішу доставку гуманітарної допомоги для маломобільних груп населення та людей з інвалідністю (94 %); покращення контролю над зловживаннями гуманітарною допомогою (94 %) та покращення доступу до допомоги в малих та віддалених громадах (92 %).

Рис.13. Необхідні зміни в наданні гуманітарної допомоги постраждалим від війни особам
(у % до опитаних)

Майже половина українців (47 %) дуже погано або радше погано оцінюють роботи держави з надання допомоги постраждалим від війни. Натомість дуже добру або радше добру оцінку цій роботі надають 37 % опитаних.

Рис.14. Оцінка роботи держави з надання допомоги постраждалим від війни (у % до опитаних)

90 % респондентів відзначили, що вони не ставали жертвами шахрайських схем, які маскувалися під надання допомоги постраждалим від війни. Водночас такий досвід має кожен десятий українець (10 %).

Опитані вважають, що багатьом постраждалим від війни категоріям населення важко отримати допомогу. Найчастіше до таких категорій відносять ВПО (43 %); тих, хто втратив нерухоме майно (42 %); тих, в кого родичі пропали безвісти (40 %); тих, в кого родичі в полоні (39 %); тих, в кого загинули родичі (38 %); тих, хто отримав фізичні травми та поранення (37 %); тих, хто самі перебували в полоні (36 %) та ін.

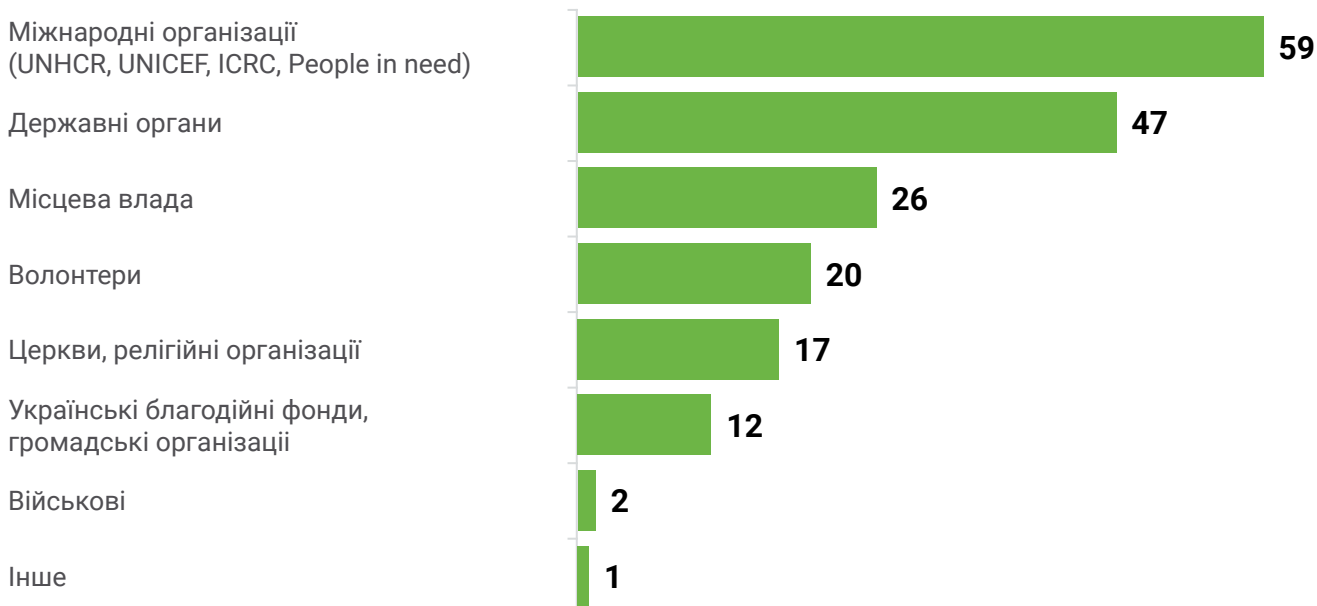
Табл.6. Думка населення щодо категорій громадян, яким найважче отримати допомогу (у % до опитаних)

Тим, хто були вимушені покинути свою оселю	43
Тим, хто втратили нерухоме майно (квартира, будинок)	42
Тим, в кого родичі пропали безвісти	40
Тим, хто були вимушені покинути населений пункт, регіон, де проживали	39
Тим, в кого родичі перебувають в полоні	39
Тим, в кого загинули родичі	38
Тим, хто отримали фізичні травми, поранення	37
Тим, хто самі перебували в полоні	36
Тим, у кого в сім'ї є маломобільні особи чи люди з інвалідністю	36
Тим, хто перебували під окупацією	34
Тим, хто отримали психічні травми	33
Учасникам бойових дій	33
Тим, хто зазнали фізичних знущань, тортур, насильства	32
Тим, хто втратили роботу, бізнес	31
Тим, хто втратили рухоме майно (автомобіль, коштовні речі)	28
Тим, у кого загострилися хронічні або з'явилися нові захворювання	28
Ті, хто зазнали сексуального насильства	28
Тим, у кого на вихованні є діти	22
Інше	11

24 % опитаних отримували допомогу як постраждалі внаслідок війни. Найбільше допомоги було надано жителям Сходу (39 %), Півночі (30 %) та Києва (33 %) на відміну від Півдня (15 %), Центру (12 %) та Заходу (8 %).

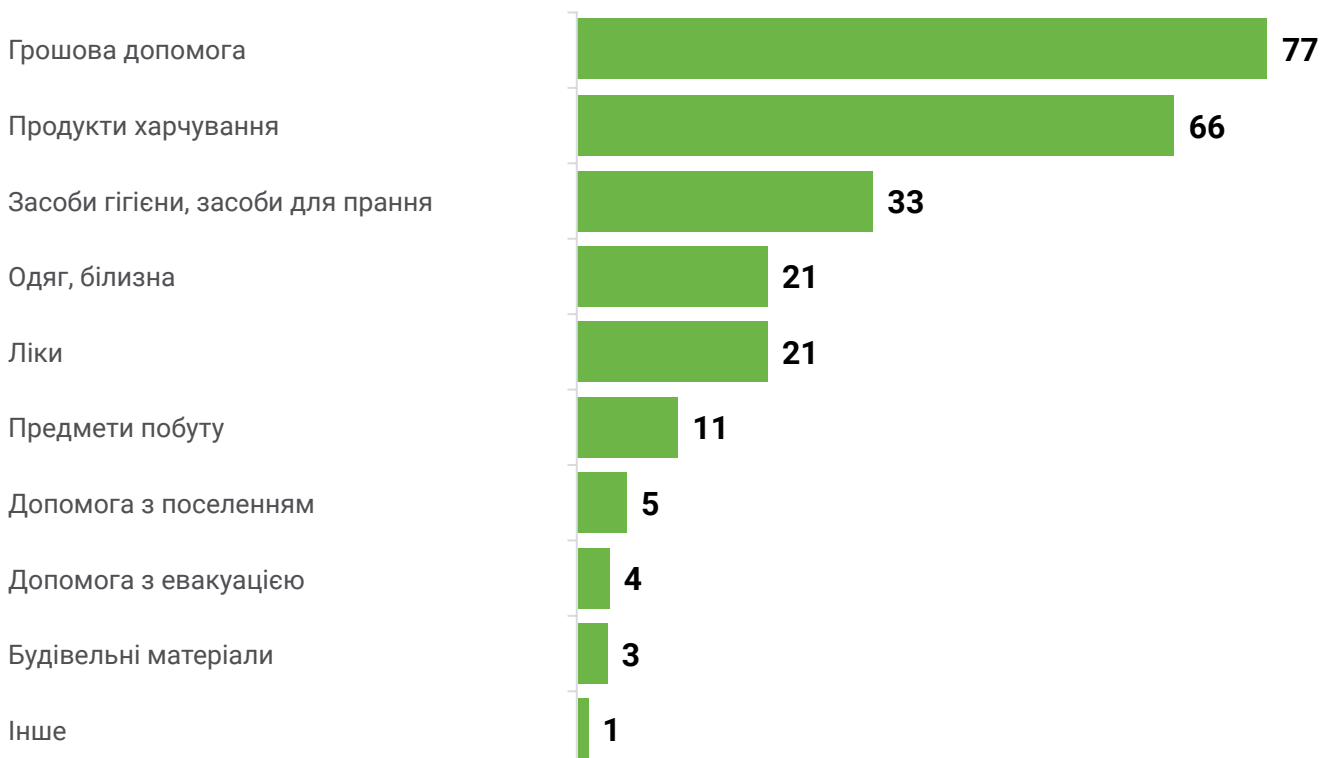
Найчастіше опитані отримували допомогу від міжнародних організацій (59 %) та державних органів (47 %). Кожному четвертому постраждалому допомогла місцева влада (26 %). 20 % опитаних допомогли волонтери.

Рис.15. Джерела отримання гуманітарної допомоги (у % до відповідей)

Постраждалі найчастіше отримували грошову допомогу (77 %) та продукти харчування (66 %). Кожен третій отримував засоби гігієни та засоби для прання (33 %).

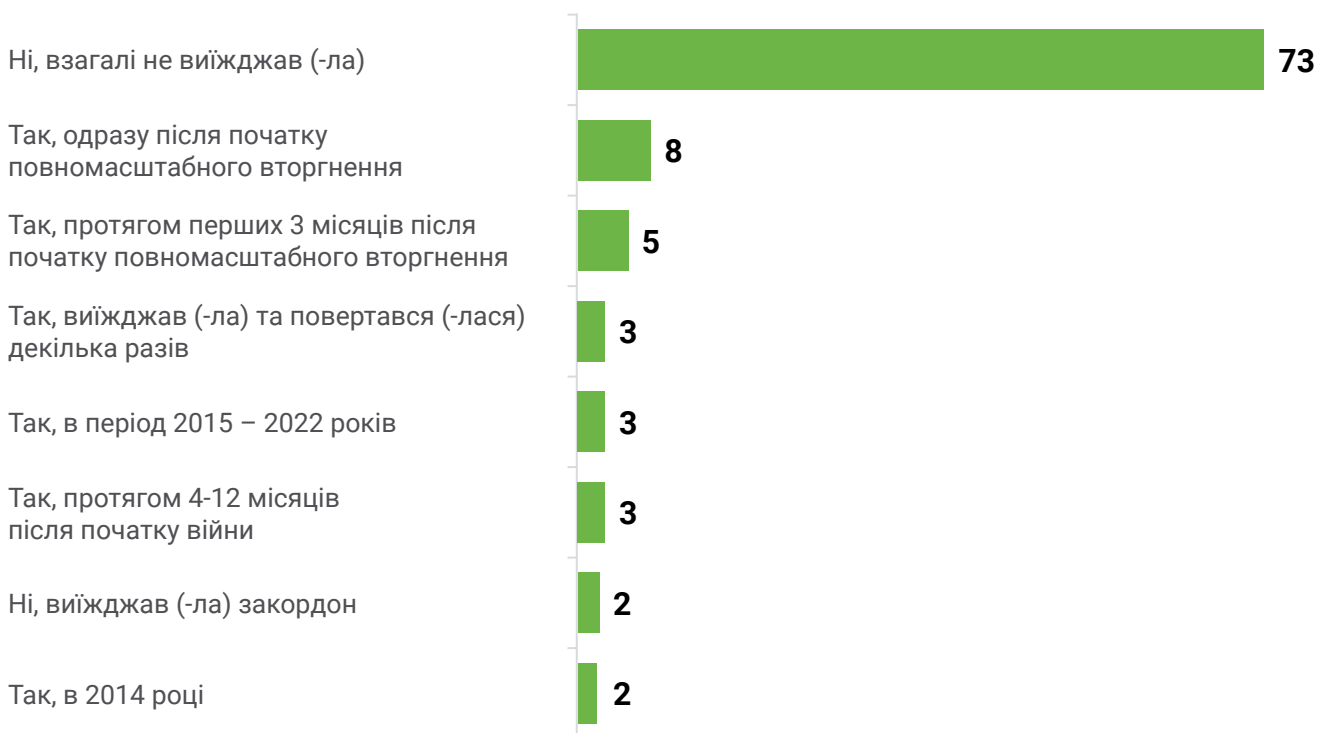
Рис.11 Основні джерела інформації про послуги для постраждалих від війни (у % до відповідей)

ДОСВІД ВНУТРІШНЬОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ

Більшість опитаних українців (73,3%) не мають досвіду вимушеного переміщення внаслідок війни. Водночас інші 27 % покинули свої домівки через війну. З них 8 % – виїхали одразу після повномасштабного вторгнення Росії в Україну, ще 5 % – протягом перших 3 місяців повномасштабної війни. Найбільше переселенців серед жителів м. Київ (50 %), Сходу (31 %) та Півночі (29 %), менше їхали з Центру (19 %), Півдня (15 %) та Заходу (11 %).

Рис.17. Вимушене переміщення внаслідок війни (у % до опитаних)

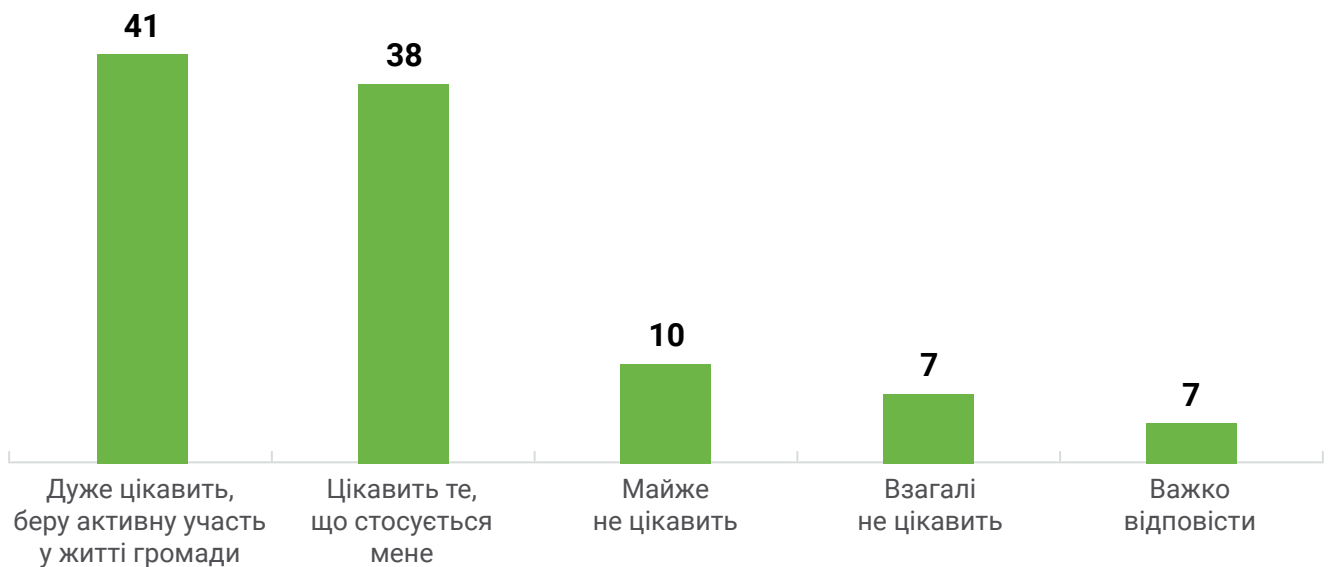
78 % ВПО не стикалися зі зневажливим ставленням до них з боку представників місцевої громади. При цьому найбільше тих, хто не стикався, серед людей старшого віку (86 %) у порівнянні з людьми середнього (73 %) та молодшого віку (76 %). Серед тих, хто стикався з дискримінацією через переміщення (22 %), у 9 % це відбувалося при отриманні соціальної допомоги та соціальних послуг; у 6 % – при оренді/купівлі житла, у 5 % – у побутових відносинах з родичами, сусідами і так само – при пошуку роботи (5 %) та під час медичного обслуговування (5 %).

Рис.18. Досвід зневажливого ставлення до переселенців з боку представників місцевої громади (у % до відповідей)

Більшість ВПО (79 %) цікавить життя приймаючої громади, причому 41 % з них беруть активну участь у житті громади.

Рис.19. Рівень зацікавленості ВПО у житті приймаючої громади (у % до опитаних)

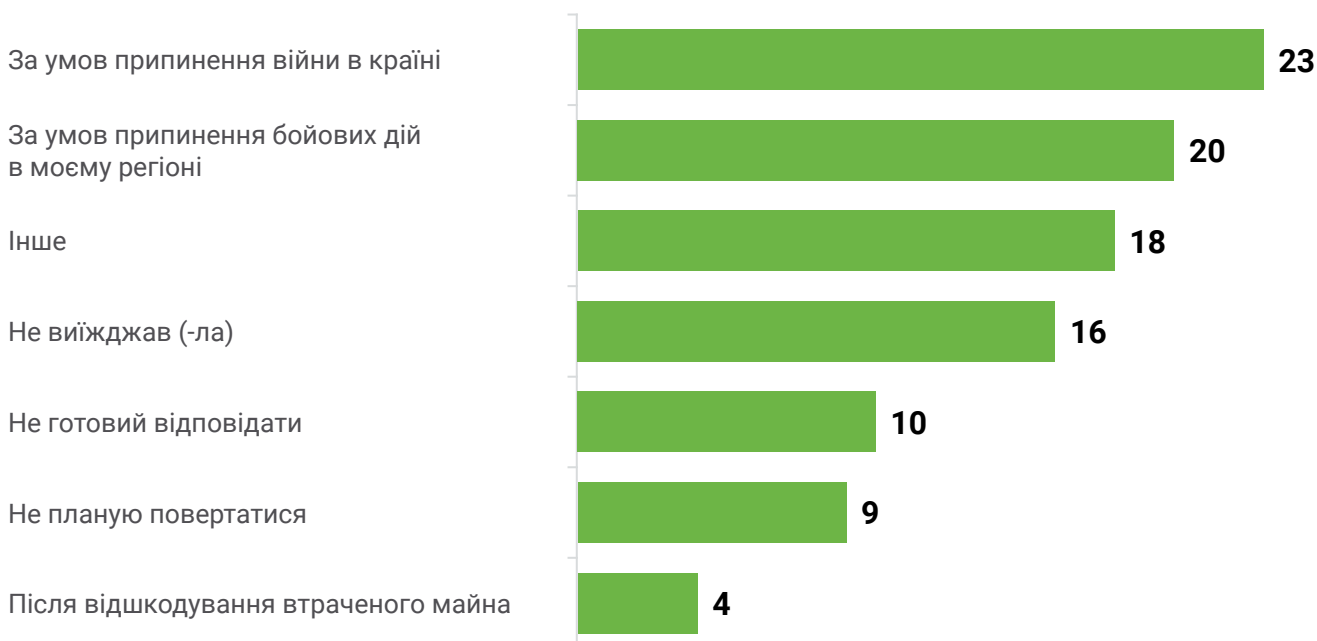
Найменше зацікавлені у активній участі у житті громади жителі Півдня (24 %) та м. Київ (28 %), натомість вони більш зацікавлені в тому, що стосується саме їх.

Табл.7. Рівень зацікавленості ВПО у житті приймаючої громади в залежності від попереднього місця проживання (у % до опитаних)

	Центр	Північ	Схід	Захід	Південь	м. Київ
Взагалі не цікавить	4	4	8	9	6	11
Майже не цікавить	10	11	10	12	6	8
Цікавить те, що стосується мене	44	39	33	29	53	47
Дуже цікавить, беру активну участь у житті громади	40	43	46	43	24	28
Важко відповісти	2	3	2	7	12	7

Готовність повернутися до того місця, де проживали до війни, висловила майже половина опитаних (47 %). З них 23 % респондентів у якості умови повернення назвали припинення війни, 20 % – припинення бойових дій в їхньому регіоні, 4 % – після відшкодування втраченого майна. 9 % українців зазначили, що взагалі не мають наміру повертатися туди, де жили.

Рис.20. Умови, за яких ВПО готові повернутися до того місця, де проживали раніше (у % до опитаних)

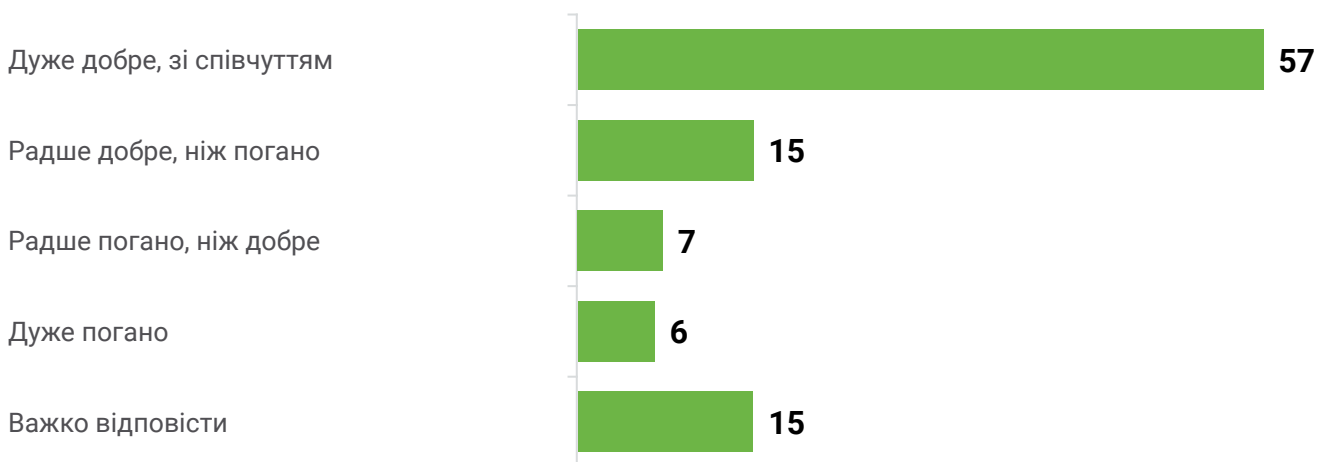

СТАВЛЕННЯ ДО ЖИТЕЛІВ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Під час опитування українців щодо їхнього ставлення до осіб, які залишилися на тимчасово окупованих територіях, більшість (57 %) зазначили, що ставляться до таких людей добре, зі співчуттям. 15 % вказали, що їхнє ставлення радше добре, ніж погане. Лише 6 % респондентів демонструють категорично негативне ставлення, ще 7 % виразили відносно негативне ставлення до жителів ТОТ.

Рис.21. Ставлення до тих українців, які залишилися на тимчасово окупованих територіях
(у % до опитаних)

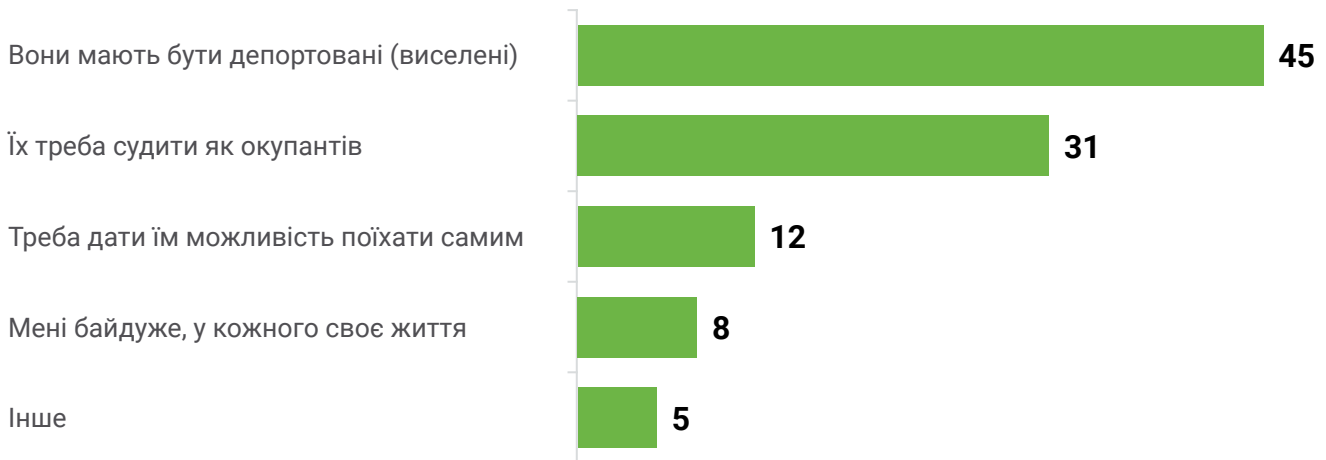
Найкраще ставлення до жителів ТОТ спостерігається на півдні України (67 %), найгірше – на заході (11 % ставляться дуже погано).

Табл.8. Ставлення до тих українців, які залишилися на тимчасово окупованих територіях в залежності від місця проживання (у % до опитаних)

	Центр	Північ	Схід	Захід	Південь	м. Київ
Дуже добре, зі співчуттям	60	58	60	50	67	50
Радше добре, ніж погано	16	17	16	12	9	21
Радше погано, ніж добре	10	6	5	10	3	9
Дуже погано	6	7	4	11	5	6
Важко відповісти	8	12	15	17	17	14

Ставлення абсолютної більшості опитаних до росіян, які оселились на окупованих територіях, є вкрай негативним. 45 % респондентів висловилися за їх депортацію, 31 % – за необхідність їх судити. 12 % зазначили, що треба дати їм можливість поїхати самим.

Рис.22. Необхідний порядок дій стосовно росіян, які оселились на окупованих територіях
(у % до опитаних)

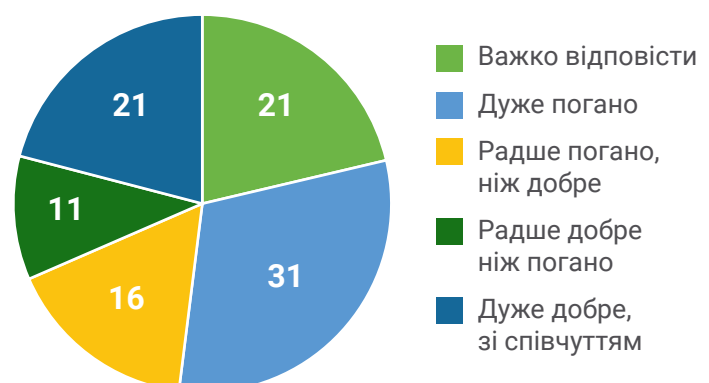
Жителі Заходу налаштовані найбільш рішуче щодо депортації росіян (56 %). Найменше підтримують таку ідею мешканці Півдня країни (33 %).

Табл.9. Необхідний порядок дій стосовно росіян, які оселились на ТОТ на думку жителів різних регіонів України (у % до опитаних)

	Центр	Північ	Схід	Захід	Південь	м. Київ
Вони мають бути депортовані (виселені)	40	40	45	56	33	40
Треба дати їм можливість поїхати самим	14	13	11	8	17	9
Їх треба судити як окупантів	36	39	29	26	24	40
Мені байдуже, у кожного своє життя	5	7	8	4	21	5
Інше	5	1	6	6	6	5

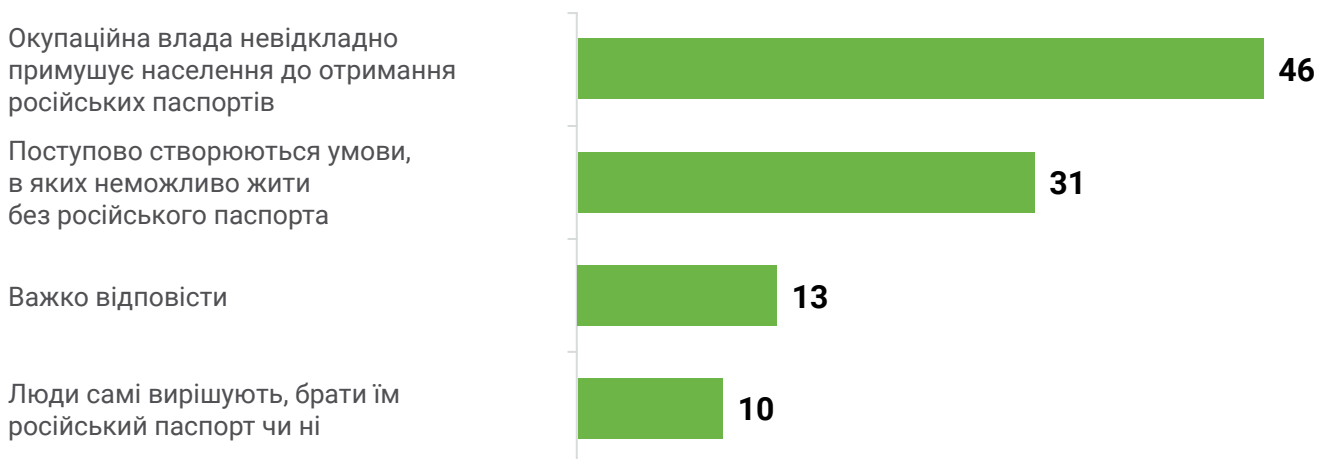
Майже половина українців (47 %) не схвалюють отримання паспортів РФ мешканцями ТОТ. Разом з тим 21 % ставляться до таких людей дуже добре, зі співчуттям, ще 11 % – радше добре, ніж погано. 21 % відповідей є неоднозначними, людям важко відповісти на це питання.

Рис.23. Ставлення до людей, які отримують паспорти РФ на тимчасово окупованих територіях
(у % до опитаних)

Переважна більшість опитаних (46%) висловлюють думку, що надання громадянам України паспортів Російської Федерації на окупованих територіях є результатом примусу з боку окупаційної влади. Ще 31 % респондентів вважають, що створюються спеціальні умови, в яких без отримання російського паспорту стає неможливо жити. В той же час 10 % вважають, що люди мають вибір – брати російський паспорт чи ні.

Рис.24. Думка населення щодо добровільності отримання паспортів РФ на окупованих територіях громадянами і громадянками України (у % до опитаних)

Більшість опитаних (64 %) погоджуються із наявністю ризиків для життя і здоров'я громадян України, які відмовляються від отримання російських паспортів на тимчасово окупованих територіях. Ще 17 % респондентів вбачають загрозу для отримання життєво важливих послуг. Лише 3 % вважають, що ризики відсутні.

Рис.25. Ризики для громадян і громадянок України, які відмовляються від отримання паспортів РФ на окупованих територіях (у % до опитаних)

ОБІЗНАНІСТЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ ВИСВІТЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ТОТ ТА ВІЙНУ

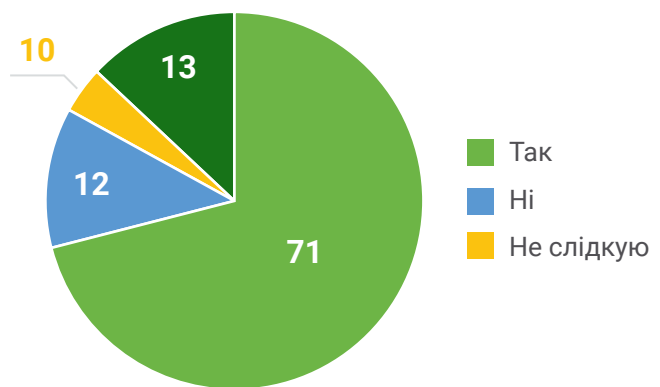
Абсолютна більшість українців так чи інакше цікавляться інформацією про тимчасово окуповані території (74 %), причому 43 % з них роблять це постійно. Четверть опитаних громадян (24 %) навпаки скоріше не цікавляться або взагалі не цікавляться такою інформацією.

Також більшість українців (71 %) вважає, що після закінчення війни потрібно з'ясувати всі обставини різних подій, що мали місце під час війни та після її закінчення. 12 % вважають, що обставини всіх подій з'ясувати не потрібно або радше не потрібно. 13% респондентів було важко відповісти на це питання.

Рис.26. Зацікавленість інформацією про тимчасово окуповані території (у % до опитаних)

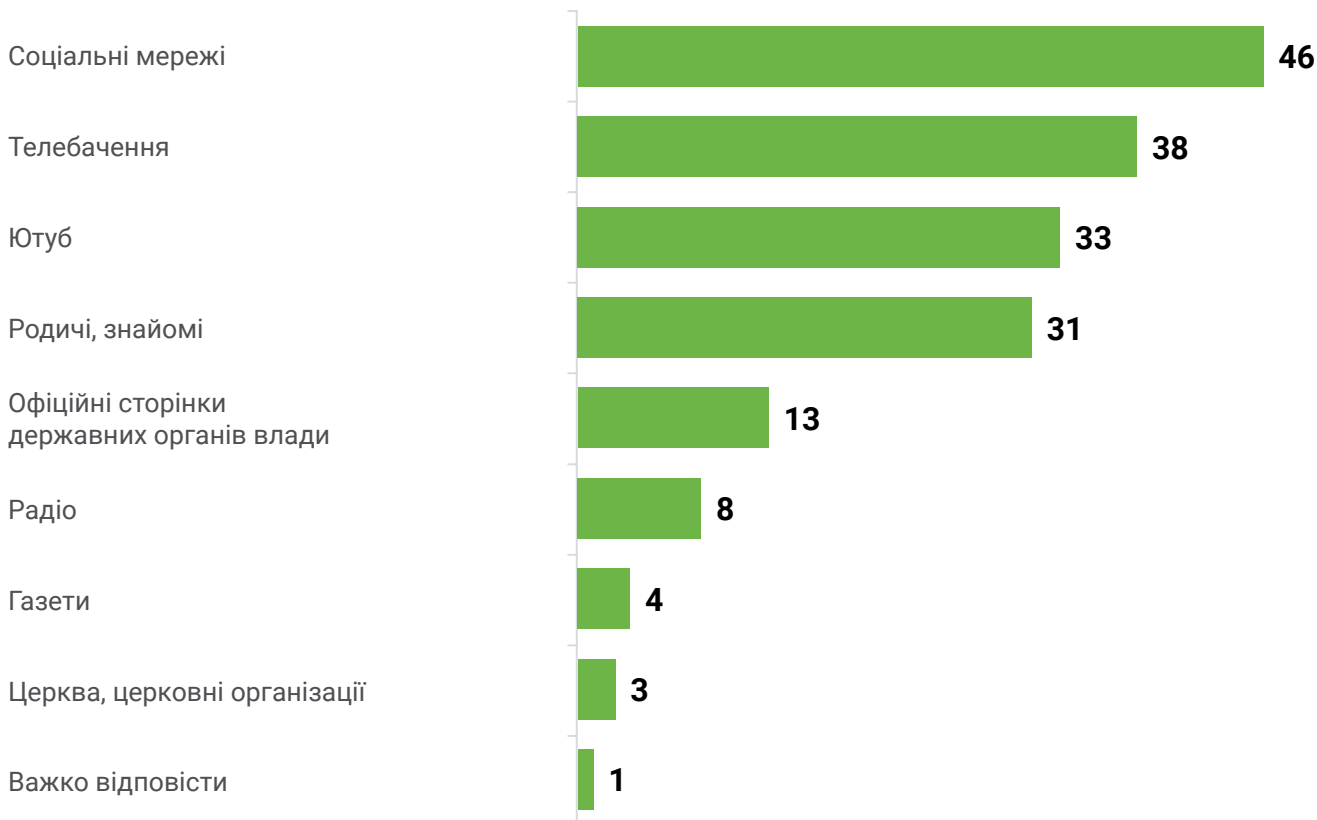

Рис.27. Необхідність з'ясування всіх обставин різних подій, що мали місце під час війни, після її закінчення (у % до опитаних)

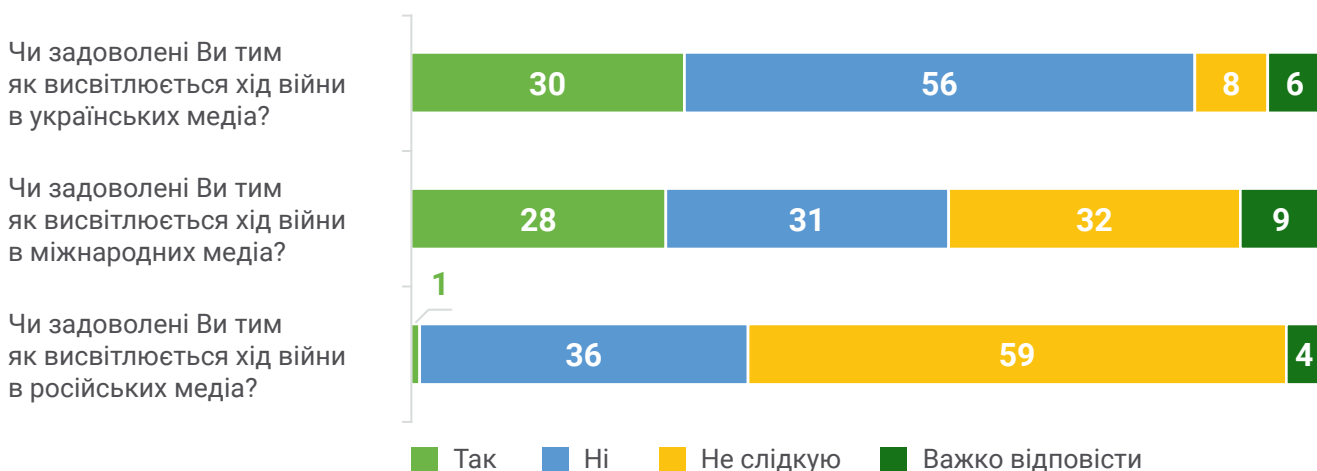
Ключовими джерелами інформації про те, що відбувається на тимчасово окупованих територіях, для українців є соціальні мережі (46 %), телебачення (38 %), Ютуб (33 %) та спілкування з родичами та знайомими (31 %).

Рис.28. Основні джерела інформації про новини на ТОТ (у % до відповідей)

30% опитаних задоволені висвітленням ходу війни в національних медіа, проте більшість (56%) категорично незадоволені тим, як це відбувається. Задоволеність інформацією про війну в Україні в міжнародних медіа приблизно на такому ж рівні (28%), з тією різницею, що близько третини українців (32%) не слідкують за міжнародними ЗМІ. Ще менше слідкують за російськими медіа – 59% заявили, що не слідкують за ними. Лише 1% українців задоволені висвітленням ходу війни в російських ЗМІ.

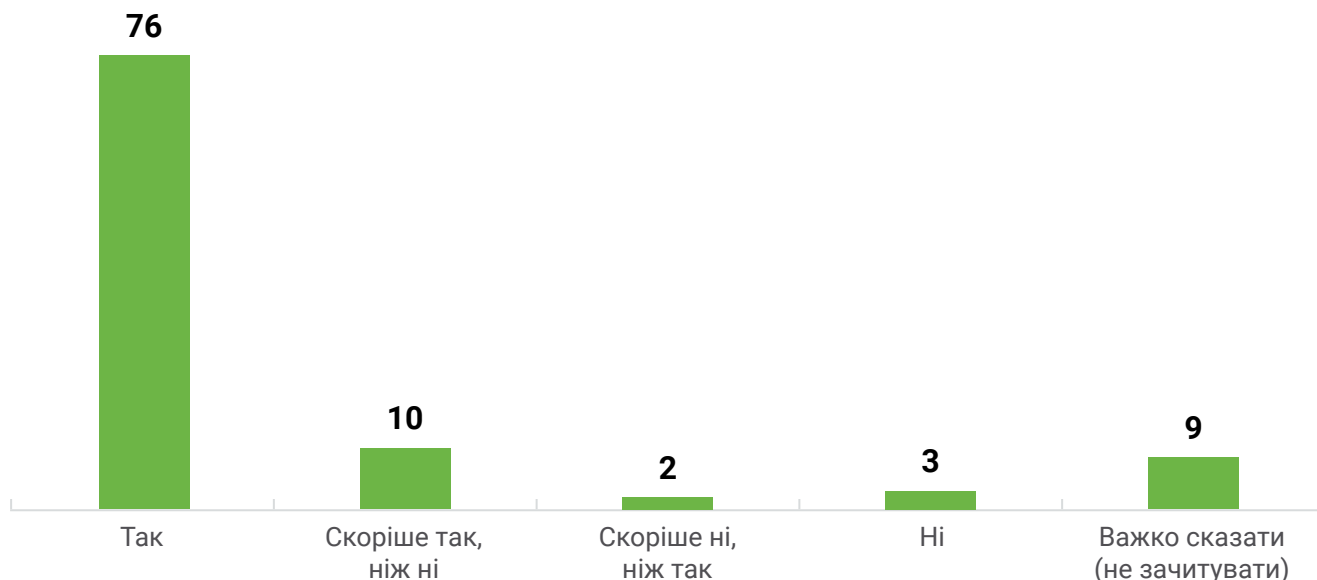
Рис.29. Рівень задоволення висвітленням ходу війни (у % до опитаних)

СТАВЛЕННЯ ДО КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ

Абсолютна більшість респондентів (86 %) так чи інакше погоджуються з необхідністю притягнення до кримінальної відповідальності за співпрацю з росіянами на ТОТ.

Рис.30. Думка населення щодо кримінальної відповідальності за співпрацю з росіянами на тимчасово окупованих територіях (у % до опитаних)

Найбільше за кримінальну відповідальність за це виступають жителі Заходу (85 %) та Півночі (83 %), найменше – жителі Півдня (59 %), яким складніше за інших визначитися із відповіддю.

Табл.10. Думка населення щодо кримінальної відповідальності за співпрацю з росіянами на ТОТ в залежності від регіону проживання (у % до опитаних)

	Центр	Північ	Схід	Захід	Південь	м. Київ
Так	74	83	75	85	59	69
Скоріше так, ніж ні	14	7	10	7	12	19
Скоріше ні, ніж так	4	2	2	1	2	1
Ні	2	2	3	1	9	4
Важко сказати	7	7	10	5	18	7

На думку респондентів, співпрацею з окупаційними адміністраціями, за яку має бути кримінальна відповідальність, можна вважати зайняття керівних (71 %) або будь-яких (61 %) посад в так званих органах влади на тимчасово окупованих територіях; службу в так званих правоохоронних, судових органах на тимчасово окупованих територіях (67 %) та строкову військову службу на тимчасово окупованих територіях (59 %). Лише 7 % опитаних вважають, що кримінальна відповідальність може настати просто за проживання на ТОТ. Також найменше засуджується робота в закладах соціальної сфери на тимчасово окупованих територіях (18 %); заняття господарською діяльністю та сплата податків на ТОТ (17 %) та робота в медичних закладах на ТОТ (15 %).

Табл.11. Розуміння населенням того, що можна вважати співпрацею з окупаційними адміністраціями, за яку має бути кримінальна відповідальність (у % до відповідей)

Зайняття керівних посад в так званих органах влади на тимчасово окупованих територіях	71
Служба в так званих правоохоронних, судових органах на тимчасово окупованих територіях	67
Зайняття будь-яких посад в так званих органах влади на тимчасово окупованих територіях	61
Строкова військова служба на тимчасово окупованих територіях	59
Керування органами самоорганізації населення («будинкові», «вуличні» тощо) на тимчасово окупованих територіях	46
Робота в закладах освіти на тимчасово окупованих територіях	24
Робота в закладах соціальної сфери на тимчасово окупованих територіях	18
Заняття господарською діяльністю та сплата податків на тимчасово окупованих територіях	17
Робота в медичних закладах на тимчасово окупованих територіях	15
Відмова відповідати	13
Проживання на тимчасово окупованих територіях	7
Інше	1

На думку учасників опитування, ті, хто працювали на керівних посадах (51 % підтримують це) або на будь-яких посадах (47 %) в окупаційних адміністраціях або органах так званої влади на тимчасово окупованих територіях, не мають права займати певні посади. 35 % респондентів погоджуються, що ті, хто організовували освітній процес відповідно до російських стандартів, мають бути обмежені в доступі до роботи, пов'язаної з освітою. 34 % опитаних вказали, що всім мешканцям ТОТ треба буде пройти процедуру підтвердження громадянства України. Загальне обмеження в реалізації деяких прав (наприклад, виборчих) всіх мешканців ТОТ підтримують 16 % респондентів. 22 % українців вважають, що не повинно бути жодних обмежень у правах.

Табл.12. Думка населення щодо обмеження прав мешканців ТОТ після повернення цих територій під контроль України (у % до відповідей)

Так, ті, хто працювали на керівних посадах в окупаційних адміністраціях або органах так званої влади на тимчасово окупованих територіях, не мають права займати певні посади	51
Так, всі, хто працювали в окупаційних адміністраціях, органах так званої влади на тимчасово окупованих територіях, не мають права займати певні посади	47
Так, ті, хто організовували освітній процес відповідно до російських стандартів, мають бути обмежені в доступі до роботи, пов'язаної з освітою	35
Так, їм треба буде пройти процедуру підтвердження громадянства України	34
Ні, не повинно бути жодних обмежень в правах	22
Так, вчителі, які під час окупації викладали в закладах освіти, мають бути обмежені в доступі до роботи, пов'язаної з освітою	19
Так, вони всі мають бути обмежені в реалізації деяких прав (наприклад, виборчих)	16
Важко сказати	10
Відмова відповідати	2

Найбільше респондентів погоджуються, що амністії підлягають представники і представниці таких професій, як працівники медичних закладів (53 %); працівники закладів соціальної сфери (46 %); підприємці, працівники сфери послуг (43 %); працівники закладів освіти (42 %). Найменше, на думку респондентів, заслуговують амністії службовці так званих правоохоронних, судових органів (19 %); керівники органів самоорганізації населення (20 %) та посадовці так званих органів влади (21 %).

Рис.31. Думка населення щодо амністії представників і представниць різних професійних категорій, які співпрацювали з росіянами на тимчасово окупованих територіях (у % до опитаних)

ДУМКА НАСЕЛЕННЯ ЩОДО РЕПАРАЦІЙ

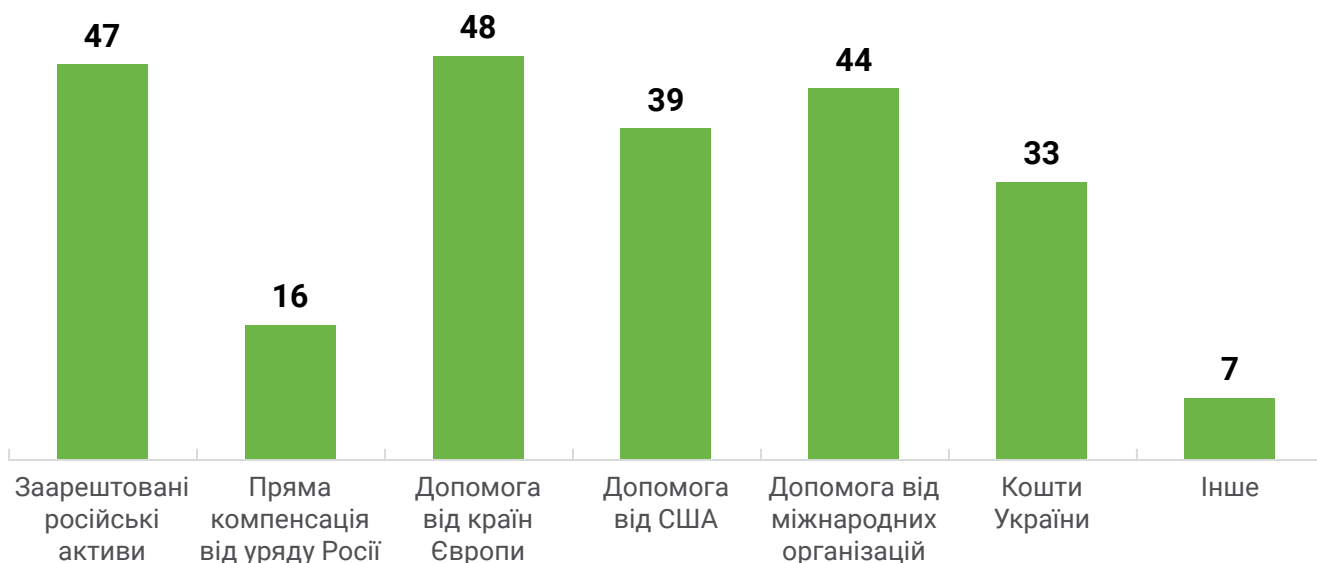
Більшість респондентів (61 %) висловили зневіру щодо можливості отримання репарацій з боку Росії. Ще 26 % вважають, що така можливість існує, проте лише в довгостроковій перспективі. Лише 6 % висловили позитивний настрій і вважають, що репарації будуть здійснені у найближчі роки.

Рис.32. Думка населення щодо можливості отримання репарацій з боку Росії (у % до опитаних)

За результатами опитування, українці розраховують одразу на декілька джерел надходження коштів на відшкодування збитків, завданих країні під час війни. Передусім це заарештовані російські активи (47 %), допомога від країн Європи (48 %), допомога від міжнародних організацій (44 %) та допомога від США (39 %). Лише 16 % респондентів вірять у можливість прямої компенсації від уряду Росії.

Рис.33. Можливі джерела надходження коштів на відшкодування збитків, заподіяних Україні під час війни (у % до відповідей)

42 % висловилися щодо необхідності спрямування отриманих на відшкодування збитків коштів на відновлення економіки. Значно менше респондентів (23 %) виступили за використання цих коштів на відбудову житлового фонду та громадської інфраструктури, в той час як 18 % підтримали їх спрямування на напрямок зміцнення обороноздатності. Лише 2 % респондентів вказали на необхідність використання цих коштів для фінансування системи соціального захисту та підтримки, також 2 % бажали б, щоб вони були спрямовані на відшкодування моральної шкоди постраждалому населенню.

Рис.34. Напрямки спрямування отриманих на відшкодування збитків коштів (у % до опитаних)

